Muhacir
Sözlükte göç eden anlamına gelen muhacir kavramı; Mekke'nin fethine kadar geçen süre içinde, dini uğruna evini barkını, malını mülkünü, ailesini ve bütün varlığını Mekke'de bırakarak Yesribe göç eden Mekkeli Müslümanları ifade eder.

Ensar
Sözlükte yardım edenler anlamına gelen ensar kavramı; Hz. Peygamber'e ve Muhacirlere kucak açan, Yesrib'in İslam yurdu olması için her türlü fedakarlığı ortaya koyan Yesribli Müslümanları ifade eder.

10.3. Kubâ'ya Varış

Müslümanlar uzun bekleyişlerin ardından Peygamberimizi Yesrib'e üç kilometre mesafede ki Kubâ denilen yerde karşıladılar. Bu sırada Mekke'den yola çıkan Hz. Ali de Peygamberimize Kuba' da yetişti. Peygamberimiz Hz. Ali'nin sağ salim gelmesine çok sevindi.[37]

Rahmet Peygamberi Efendimiz burada iki hafta kaldı. Peygamberimiz Kuba'da kaldığı süre içinde Müslümanlarla birlikte bir mescit yaptı. Bu ilk mescidin yapımında Peygamberimiz Müslümanlarla birlikte çalıştı.

Kuba Mescidi, Peygamberimizin cemaatle namaz kıldığı, Müslümanların topluca özgürce ibadet ettikleri ilk mescit olması yönüyle önemlidir. Bu Mescid Kur'an-ı Kerim'de "**İlk günden takva üzerine kurulan mescid (Kuba Mescidi) içinde namaza durman için daha uygundur. Onda temizlenmeyi seven erkekler vardır. Allah da temizlenenleri sever.**"[38] ayetiyle de övülmüştür.

Hz. Peygamber, içinde ilk kez cemaatle namaz kıldığı Kuba Mescidi'ni haftanın belli günlerinde ziyaret ederek burada namaz kılmayı âdet hâline getirmiştir. Peygamberimiz sonraki zamanlarda da;

قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ (ص): مَنْ طَهَّرَ فِى بَيْتِهِ، ثُمَّ أَتَى مَسْجِدَ قُبَاءٍ،
فَصَلَّى فِيهِ صَلَاةً، كَانَ لَهُ كَأَجْرِ عُمْرَةٍ

"***Kim evinde güzel bir şekilde abdest alır, sonra Kuba Mescidi'ne gelir ve orada namaz kılarsa onun için umre sevabı vardır.***"[39] hadisiyle Kuba Mescidi'nin önemini dile getirmiş ve Müslümanları burada namaz kılmaya teşvik etmiştir.

Peygamberimiz yaklaşık iki hafta kaldığı, İslam'ın ilk mescidini yaptırdığı Kuba'dan bir cuma günü ayrıldı. Kendisini karşılamaya gelen Müslümanlarla birlikte Yesrib'e doğru giderken Ranuna Vadisi'ne geldiklerinde öğle vakti oldu.

BİLGİ NOTU

يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ
فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ
كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine (Cuma namazına) koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır."
(Cuma suresi, 9. ayet.)

---

37. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.125.
38. Tevbe suresi, 108. ayet.
39. Tirmîzi, Sâlat, 242.

Hz. Peygamber burada cuma namazının Müslümanlara farz kılındığını söyledi ve ilk cuma namazını kıldırdı.

622 yılında hicret esnasında Yesrib yakınlarındaki Ranuna Vadisi'ndeki ilk cuma namazına yaklaşık yüz kadar Müslüman katıldı. Peygamberimiz cuma namazında peş peşe iki hutbe okudu.

Hutbesinde genel olarak Allah'a tövbe etmek, sadaka vermek, ahiret gününe hazırlık yapmak, nefsin ve kötü şeylerin şerrinden Allah'a sığınmak, Kur'an'ın emirlerine uymak, Allah'ı sevmek, Allah'a ortak koşmaktan kaçınmak gibi konulardan bahsetti.[40] Namazdan sonra Peygamberimiz kendisini karşılamaya gelenlerle birlikte sevinç gösterileri arasında Yesrib'e vardı. Ranuna Vadisi'ndeki ilk cuma namazı kılınan yer, bu gün Cuma Mescidi olarak adlandırılmaktadır.

Hicri Takvim
Hicretten on yedi yıl sonra, Hz. Ömer'in hilafeti esnasında Hz. Peygamber'in (s.a.v) hicret ettiği yılın 1 Muharrem'i olan 16 Temmuz 622 tarihi, Hicri-Kameri Takvim için "takvim başlangıcı" olarak kabul edilmiştir.

Akabe görüşmelerinde, Mekkeli Müslümanları koruyacaklarına dair söz veren Yesribli Müslümanlar sözlerini tuttu. Muhacir adı verilen Mekkeli Müslümanlar ile ensar adı verilen Yesribli Müslümanlar, Peygamberimiz tarafından kardeş ilan edildi. Mekke'den Yesrib'e dinleri ve inançları uğruna göç eden Müslümanlara muhacir adı verimiştir. Muhacirler, "**... Hicret edenlerin, memleketlerinden çıkarılanların, yolumda ezaya uğratılanların, savaşan ve öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim. Andolsun ki Allah katından bir nimet olarak, onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Nimetin güzeli Allah katındadır.**"[41] ayetiyle övülmüş ve Allah onlara ahirette büyük mükâfat vereceğini vaat edilmiştir.

Her türlü mallarını Mekke'de bırakan muhacirler, Yesribli kardeşleri sayesinde kendilerine yeniden bir hayat kurdular. Sahip oldukları imkânları, kardeşçe paylaşarak yaşamaya başladılar. Bu kardeşlik Kur'an-ı Kerim'de "**İman edip hicret edenler, Allah yolunda cihat edenlerle onlara kucak açıp yardım eden ensar var ya işte gerçek müminler bunlardır. Bunlara bir mağfiret, pek değerli bir nasip vardır.**"[42] ayetiyle bu kardeşlik örneği övülmüştür.

Kubâ Mescidinin günümüzdeki görünümü.

Peygamberimiz Müslümanlar arasında kardeşliği tesis ettikten sonra Yesrib'deki Yahudiler ve müşrik araplarla görüşerek birlikte yaşamalarını sağlayacak bir anlaşma yaptı. Böylece Yesrib'deki farklı din mensupları kendi inancını serbestçe yaşadılar ve farklı din mensuplarının bir arada yaşayabileceğinin en güzel örneğini sergilediler.

Hicretle birlikte Yesrib'de İslam'ın yayılması için iyi bir ortam oluştu. Müslüman olanların sayısı hızla arttı. Arap Yarımadası'ndaki birçok kabile İslam'a girdi birçok devlet ve topluluk da İslam'a davet edildi.

40. İbn Hişam, es-Siyretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 163.
41. Âl-i İmran suresi, 195.ayet.
42. Enfâl suresi, 74. ayet.

Asr-ı Saadetin Mimarı Peygamber Efendimiz hicret ettikten hemen sonra namaz ibadetini yerine getirebileceği ve toplantı yapabileceği bir mescit inşa etmek istedi. Ensar ve muhacirin çalışmalarıyla mescit, kısa sürede bitirildi. Resulullah mescidin yapımında taş ve kerpiç taşıyarak bizzat çalıştı. Mescidin inşası tamamlanınca Hz. Peygamber geçici olarak yerleştiği Ebu Eyyup el Ensari'nin evinden ayrılarak Mescidin yanında aile bireyleri için yapılan odalara taşındı.[43]

KARŞILAŞTIRALIM

Müslümanların Hicret öncesi Mekke'deki yaşamları ile Hicret sonrası Yesrib'deki yaşamlarını karşılaştırınız.

Mescidin yanında birde Suffe mektebi adıyla fakir, kimsesiz ve kalacak yeri olmayan Müslümanların eğitim göreceği bir yer de yapıldı. Kimsesiz muhacirlerden oluşan suffe ehlinin tüm giderleriyle Peygamberimiz yakından ilgilendi. Yesrib'de inşa edilen bu mescit, Peygamberimizin bütün faaliyetlerini yürüttüğü bir merkez niteliğinde idi. Resulullah, ashabıyla en önemli hadiseleri orada istişare eder, elçileri orada kabul eder, Yesrib toplumuna ait bütün meseleleri orada çözüme kavuştururdu.

Hicretle birlikte Müslümanlar barınacak bir yurt bulmuş oldular. Yesrib'de, Mekkelilerin karşısına çıkabilecek bir güç hâline geldiler. Yesrib'de kendi toplum düzenini kuran Peygamberimiz, bir taraftan gelen vahiy ile Müslümanları yetiştirirken bir taraftan da İslami hükümleri uygulamaya koyuyordu. Müslümanlar hicretle toplumsal bir güce ve siyasal bir yapıya kavuştular. İslam Yesrib'de güçlendi, yayıldı ve zaman içerisinde bütün Arap Yarımadası'na hâkim oldu.

BUNLARI BİLİYOR MUSUNUZ?

Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Mısır'ı fethetmesiyle birlikte Memlüklüler'in nüfuzu altında bulunan Mekke ve Medine'nin idaresinin Osmanlı idaresine girmesi esnasında kendi adına bir hutbe okunur.

Şam Ümeyye Camii'nde imamın "Hâkimü'l-Harameyn/Mekke ve Medine'nin Hâkimi" diye Yavuz Selim'i takdim etmesi üzerine Padişah, ayağa kalkarak herkesin duyacağı bir şekilde "Bilakis, Hâdimu'l-Harameyn"; yani "o mübarek beldelerin hizmetkârıyım." demiştir.

(Zafer KOÇ, Hac İrşad Görevlileri İçin Örnek Metinler, Tarihimizde Peygamber ve Harameyn Sevgisi, DİB Yayınları, s.73)

43. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.135.

Hicret'ten Bize Kalan

Hz. Peygamber'in dar aile/kabile çevresinde başlayarak Mekke toplumunda sıkıntı ve eziyetlerle dolu geçen 13 yıllık tebliğ süreci, Medine'ye hicret ile yeni bir merhaleye ulaşmıştır. Bu merhale tüm dinlerin yayılış süreçleri hesaba katıldığında, tarihin kaydettiği en hızlı gelişme ve inkişaflardan birinin başlangıç noktası olacaktır. Bu anlamda Hicret'ten söz etmek Mekke'den Medine'ye göçten veya sadece bir takvimin sıfır noktasından değil, insanlık için yeni bir başlangıçtan söz etmek demektir.

Hicret, çeşitli naslarda dile getirildiği üzere, bir daralma ve sıkıntı hâlinden veya mekânından çıkarak inanç ve idealleri gerçekleştirmek amacıyla yeni imkânlar ve yerler aramaktır. Bu yönüyle Müslümanların hayatlarında Hicret, zamanın belli bir sürecinde gerçekleşmiş ve bitmiş tarihsel bir olay değildir. Hicret, idealler ve inançlarla çatışan ve onları baskı altında tutan şartları değiştirme, insanın kendisine yeni imkânlar aramasının bir sembolüdür. Öyleyse belirli şartlar dahilinde Hicret, her ferdin ahlaki görevi ve yükümlülüğüdür.

Hz. Peygamber bibirine bağlı iki temel konuyu dile getiren bir hadis ile Hicret'i, İslam ümmetinin zihinlerine ve gönüllerine yerleştirilmiştir: Birincisi, bilhassa İslam hukukçularının, hükümleri değerlendirişlerinde referans noktalarından birisi saydıkları genel bir ilkedir. Bu ilke davranışların değerini, onlara yön veren niyetlere bağlar. Bilindiği gibi Hicret, genç İslam toplumunun ilk ve en önemli toplumsal hareketiydi. Bütün toplumsal hareketlerde beklenebileceği gibi Hz. Peygamber'in öncülüğündeki Hicret'te de farklı amaçlar taşıyan insanların bulunması tabiiydi.

Hz. Peygamber bu duruma dikkat çeker ve aynı fiili yapanların niyetlerine göre farklı karşılık göreceklerini belirtir. Hadiste dile getirilen husus, sevdiği kadınla evlenmek amacıyla hicrete katılan ve Medine'ye gelen Mekkeli bir Müslümanın durumuydu. Hz. Peygamber'in bu kişi hakkındaki hükmü bütün Müslümanların davranışlarında dikkate almak zorunda oldukları evrensel bir ilke sayılmıştır. Hz. Peygamber "*Ameller niyetlere göredir. Kim Allah'a ve peygamberine hicret ederse, onun hicreti Allah'a ve peygamberinedir, kim bir kadınla evlenmek amacıyla hicret ederse onun hicreti evlenmek istediği kadınadır.*" buyurmuştur. Amel ve davranışların niyete göre olması, kişisel veya günlük amaçlarını bir davanın idealleri ve erdemleri altında gizlemek isteyenlere karşı dile getirilen en kesin ve değişmez bir hükümdür. Böyle bir hareketin neresinde bulunursa bulunsun, herkes sadece niyetine göre muamele görecektir. Başka bir ifadeyle, bir insanın amelinin değerini belirleyecek olan şey sadece ve sadece niyetidir. Bu yönüyle Hicret'ten öğrenilen en önemli düstur, sürekli niyetlerin gözetilmesidir.

Hadisin başka bir boyutu daha vardır ki ... tevbe, insanın tekrar Allah'a, yani nefsin ve arzularının darlığından ilahî âlemin genişliğine dönmesidir. Bu durumda tevbe, Hicret ile eş-anlamlı hâle gelir. Bu anlamda sufiler için Hicret, insanın her an derûnunda veya dışta yaşadığı bir fiilin adıdır. İnsan kötü davranışlardan ve çirkin ahlaktan 'hicret ederek', erdemlere ve iyi davranışlara 'döner'. Bu durumda onun hicreti, Allah'adır ve bunun karşılığında Allah da kendisine döner.

Öyleyse Hicret'ten bize kalan iki önemli ilke veya görev vardır: Birincisi sürekli niyetlerimizi kontrol ederek, 'kişisel yeri ve duruşu' tespit etmenin zorunluluğudur. Herkes sadece ve sadece kendi niyetinden ve davranışından sorumlu olduğu gibi onu kurtaracak olan da kendi niyeti ve davranışıdır. İkincisi ise Hicret'in gerçekte mekan veya zamanla irtibatının ortadan kalkmasıdır. Hicret, herkesin bütün zaman ve mekanlarda yaşayabileceği zihnî, itikadi, amelî ve ahlaki bir dönüşüm ve değişimden ibarettir.

Doç. Dr. Ekrem Demirli

*(http://www.sonpeygamber.info
Erişim tarihi: 30.05.2017)*